

ЕЛЕМЕНТАРНІ ПАРАДИГМАТИЧНІ КЛАСИ УКРАЇНСЬКИХ ГІДРОНІМІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ II ВІДМІНИ МІШАНОЇ ГРУПИ

Кучмак Катерина Ігорівна

аспірантка кафедри української філології та журналістики

Центральноукраїнського державного університету

імені Володимира Винниченка

вул. Шевченка, 1, Кропивницький, Україна

У статті висвітлено головні чинники, що впливають на структуру морфологічних парадигм власних назв водних об'єктів, які в сучасній українській літературній мові відмінюють за зразком II відміни мішаної групи та виокремлено систему елементарних парадигматичних класів власних назв водних об'єктів II відміни мішаної групи. До іменників II відміни мішаної групи зараховано українські власні назви водних об'єктів чоловічого роду із нульовим закінченням у називному відмінку однини та основою на тверду шиплячу приголосну, відмінкові форми яких визначають такі чинники: частиномовна належність до іменників; іменниковий тип відмінювання; граматичні значення морфологічних категорій (належність до пропріативного класу гідронімів, відповідно – віднесеність до категорії неістот, маркованість категорією чоловічого роду, II відміни, мішаної групи); спільність флексивних рядів; неповна парадигма; акцентуаційний (однаковий нерухомий наголос на основі та на флексії у відмінкових формах однини); морфологічний (чергування голосних фонем, твердих і м'яких приголосних фонем). Варто зазначити, що для власних назв водних об'єктів II відміни чоловічого роду мішаної групи характерне чергування голосних фонем /e/–/i/, /o/–/i/, твердої з м'якою приголосних фонем. У процесі дослідження використано комплексну методiku, що об'єднує різні методи та прийоми, основними з яких є описовий, зіставний і метод кількісних підрахунків. Виокремлено 9 елементарних парадигматичних класів українських власних назв водних об'єктів чоловічого роду II відміни мішаної групи з урахуванням відхилень від прогнозованих форм, впливу словотворчого суфікса чи фінали основи, акцентуації, однотипності відмінкових закінчень, зокрема флексії кличного відмінка однини, морфологічних чергувань голосних і приголосних фонем. Морфологічна парадигматика українських власних назв водних об'єктів чоловічого роду II відміни мішаної групи потребує комплексного аналізу та системного опису, урахуовуючи сучасні підходи, вплив екстра- та інтралінгвальних чинників.

Ключові слова: відмінювання, елементарний парадигматичний клас, морфологічна парадигматика, неповна числова парадигма, схема наголосу, мішана група.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Морфологічна парадигматика гідронімів належить до актуальних питань сучасного мовознавства. Основними завданнями цієї галузі є дослідження системи формотворення флексивних частин мови; класифікація за видами, типами, зразками словозміни; виокремлення, типологія та характеристика релевантних чинників, від яких залежить репертуар елементарних парадигматичних класів. Незважаючи на багатоаспектні дослідження іменникової словозміни сучасної української літературної мови таких учених, як І. І. Огієнко, Є. К. Тимченко, Л. А. Булаховський, Ю. В. Шевельов, М. А. Жовтобрюх, С. П. Самійленко, І. І. Ковалик, С. П. Бевзенко, І. К. Кучеренко, Ю. О. Карпенко, І. Г. Матвіяс, І. Р. Вихованець, М. Я. Плющ, А. П. Грищенко, А. П. Загнітко, О. К. Безпояско, зокрема проблеми гідроніміки досліджували С. О. Вербич, О. П. Карпенко, В. В. Лучик, Л. Т. Масенко,

І. В. Муромцев, Я. П. Редьква, О. С. Стрижак, З. Т. Франко, В. П. Шульгач та інші, залишається нерозв'язаною проблема виокремлення релевантних чинників та елементарних парадигматичних класів українських гідронімів II відміни чоловічого роду мішаної групи з нульовою флексією. Переважно в підручниках, посібниках, довідниках зафіксовано короткі пояснення щодо словозміни гідронімів в українській мові. Здебільшого не виокремлено відмінкові парадигми українських власних назв водних об'єктів II відміни чоловічого роду мішаної групи, тим більше не подано додаткових тлумачень їхньої словозміни.

Отже, система словозміни гідронімів, що належать до II відміни чоловічого роду мішаної групи в сучасній українській мові, ще не була предметом комплексного дослідження, що й зумовило актуальність публікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переважно в граматиках, монографіях розглянуто словозміну апелювативів. Морфологічні

парадигми антропонімів – прізвищ осіб, які відмінюють за зразком II відміни мішаної групи, та релевантні чинники для визначення ЕПК цих лексем описано в монографії «Словозмінна парадигматика українських прізвищ» (2012) С. Л. Ковтюх та О. М. Кашталян: для вказаних пропріативів виокремлено 8 ЕПК – з № 95 (Антонич) до № 102 (Вовняр) (Ковтюх, 2012, с. 110–111, 209–211, 237–239). Укладено «Словник гідронімів України», «Словник мікрогідронімів України. Волинь, Житомирщина, Запоріжжя, Київщина, Кіровоградщина, Полтавщина, Черкащина» тощо. Грунтовною працею, у якій вивчено й упорядковано назви як протічних, так і непротічних вод, є наукова розвідка А. І. Кривульченка «Водні об'єкти Кіровоградської області» (2011). Проте в сучасному мовознавстві відсутнє комплексне дослідження відмінкових форм українських гідронімів із виокремленням релевантних критеріїв, що визначають систему словозміни цих іменників.

Формулювання мети і завдань статті.

Мета статті – дослідження власних назв водних об'єктів, що належать до II відміни мішаної групи. Реалізація мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) з'ясувати головні чинники, що впливають на структуру морфологічних парадигм гідронімів II відміни мішаної групи; 2) установити систему елементарних парадигматичних класів розглянутих власних назв.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасній українській мові до іменників чоловічого роду II відміни мішаної групи зараховують лексеми з основою на тверду шиплячу приголосну фонему та назви людей за родом їх діяльності з наголошеним суфіксом **-ар** (орфографічно **-яр**), у яких при відмінюванні наголос переходить на флексію (Матвіяс, 1969, с. 84; Матвіяс, 1974, с. 80; Український правопис, 2019, с. 62). На думку мовознавчині С. Л. Ковтюх, «до цього переліку варто додати також оніми, утворені від назв осіб на **-яр** чи омонімічні останнім, наприклад: ойконім *Вугляр* – селище міського типу, що входить до Макіївської міської ради Донецької області, прізвища *Вовняр*, *Дігтяр*, *Козяр*, *Мазяр*, *Скляр*, *Соляр*, *Шкляр*, *Шуляр* тощо» (Ковтюх, 2013, с. 379).

Досліджуючи морфологічну парадигматику іменників – як власних, так і загальних назв – С. Л. Ковтюх описала 54 елементарних парадигматичних класи лексем чоловічого роду другої відміни мішаної групи в сучасній українській літературній мові, для яких релевантними є такі чинники: «частиномовна належність, віднесеність до категорії певного роду, однотипність акцентних парадигм, однакові закінчення

в усіх відмінкових формах, їх особливий порядок, наявність варіантних флексій, уживання зв'язаних форм II та III в множини, повна або неповна парадигма, лексичне значення, належність до назв неістот, істот-осіб, істот-неосіб, власних чи загальних, конкретних або абстрактних, вплив словотворчого суфікса чи фіналі основи, відхилення від прогнозованих форм, вплив прийменника на вибір закінчення, однакові морфологічні альтернативи голосних і приголосних фонем» (Ковтюх, 2013, с. 386).

Предметом дослідження стали 69 власних назв водних об'єктів з основою на тверду шиплячу фонему та з нульовим закінченням або закінченням **-е**. У Додатку 3 «Гідрографічний словник (водойми України)» до «Великого тлумачного словника сучасної української мови» (2005) – 20 назв, у «Словнику мікрогідронімів України. Волинь, Житомирщина, Запоріжжя, Київщина, Кіровоградщина, Полтавщина, Черкащина» (2004) зафіксовано 48 таких гідронімів, у лексикографічній праці А. І. Кривульченка «Водні об'єкти Кіровоградської області» (2011) зазначено 1 досліджувана назва.

Усього до мішаної групи належать 69 онімів на позначення гідронімів з нульовим закінченням у початковій формі. У нашій картотеці 38 назв із кінцевою фонемою /ч/, з них у фіналі основи орфографічно літера **ч** вживається в 41 випадку: *Воронич* (СМУ, 2004, с. 235), *Головач* (СМУ, 2004, с. 381), *Горбач* (СМУ, 2004, с. 27), *Деркач* (СМУ, 2004, с. 30), *Жабоч* (СМУ, 2004, с. 406), *Збруч* (ГС, 2005, с. 1713), *Злобич* (ГС, 2005, с. 1713), *Лукач* (СМУ, 2004, с. 267), *Луківич* (СМУ, 2004, с. 59), *Мандич* (СМУ, 2004, с. 208), *Мохнач* (СМУ, 2004, с. 65), *Несвіч* (СМУ, 2004, с. 68), *Рінгач* (ГС, 2005, с. 1714), *Смолрич* (ГС, 2005, с. 1715), *Тлумач* (ГС, 2005, с. 1715), літера **щ** – у 2 назвах: *Овсищ* (СМУ, 2004, с. 275), *Плющ* (СМУ, 2004, с. 422), фонема /ш/ засвідчена в 13 гідронімах: *Алабаш* (ГС, 2005, с. 1713), *Алмаш* (ГС, 2005, с. 1713), *Бариш* (ГС, 2005, с. 1713), *Бовтиш* (ВОК, 2011, с. 34), *Івиш* (СМУ, 2004, с. 137), *Киш* (СМУ, 2004, с. 256), *Книш* (СМУ, 2004, с. 204), *Мориш* (СМУ, 2004, с. 65), *Надош* (ГС, 2005, с. 1714), *Сиваш* (ГС, 2005, с. 1714), *Тибиш* (СМУ, 2004, с. 369), *Череміш* (ГС, 2005, с. 1715), фонема /ж/ – у 18 назвах: *Бістраж* (СМУ, 2004, с. 11), *Виторож* (СМУ, 2004, с. 20), *Здвиж* (ГС, 2005, с. 1713), *Лютіж* (СМУ, 2004, с. 267), *Мож* (ГС, 2005, с. 1714), *Рубіж* (СМУ, 2004, с. 173), *Саж* (СМУ, 2004, с. 396), *Смож* (ГС, 2005, с. 1715), *Стрібуж* (СМУ, 2004, с. 96), *Тербіж* (ГС, 2005, с. 1715).

Досліджувані гідроніми мішаної групи марковані чоловічим родом, мають неповну парадигму. У процесі словозміни оніми на позначення гідронімів, марковані чоловічим родом, набувають таких закінчень: називний відмінок: нульове закінчення, родовий відмінок – **-а/-у** (залежить від лексичного значення), давальний відмінок – **-еві/-у**, знахідний відмінок – **-а**, орудний відмінок – **-ем**, місцевий відмінок – **-у/-і/-еві**, кличний відмінок – **-у/-е**: *На ділі поляки не захотіли залишати на лінії р. Збруча і посунулися на Поділля аж до Нової Ушиці і Меджибожа (Ю. Тютюнник). Застави хоч стояли, та не густо; сторожа не пильнувала так, як от тепер по Збручеві, чи що; то Дніпром руччіші людиці перевозили всяке добро, не оплачуючи: шовки, оксамити, парчі сутозлоті, пахучі шафрани й крами дорозії, в барильцях щир з золото й срібло (Марко Вовчок). Якщо хоча б частково погодитися із словами тодішнього відомого критика М. Рудницького, що галицька література стала островом Робінзона, який чекає човнів порятунку, то ними, без сумніву, стала література, яка розвивалася за Збручем (М. Ільницький). Щоправда, у зв'язку із напруженням становищем на інших фронтах – радянському та новому – денікінському, перемир'я дісталось шляхом болісної поступки – визнання кордону з Польщею по Збручу (І. Дацків). На Збручі будували міст (П. Воронько). Смолили дерево важуче і говорили: «Бистрий Збруче, Ти не кордон уже для нас» (П. Воронько).*

На парадигматику гідронімів, що належать до цієї групи, впливають такі чинники: доонімна семантика, відхилення від прогнозованих форм, залежність вибору закінчення від словотворчого суфікса чи фіналі основи, вплив наголошування на відмінкову парадигму, вибір форми кличного відмінка однини, чергування голосних фонем /e/–/i/, /o/–/i/, твердою з м'якою приголосних фонем.

У системі словозміни українських гідронімів з основою на тверду шиплячу фонему, що відмінюються тільки в однині, виокремлено такі акцентуаційні парадигми:

1) переважна більшість власних назв водних об'єктів функціонує у всіх відмінкових формах з наголошеною основою: *Ада́мович, Алаба́ш, Алма́ш, Ба́риш, Бістраж, Воро́нич, Жа́боч, Здви́ж, На́дош, Овруч, Рінга́ч, Смо́трич, Стрі́буж, Тере́буж, Чі́жмич*;

2) з наголошеним закінченням у формах однини (за винятком називного та кличного відмінків): *Голова́ч, Горба́ч, Дерка́ч, Ткач, Тлума́ч*;

3) з наголошеним закінченням у формах однини (за винятком називного, знахідного

та кличного відмінків): *Збруч, Книш, Лю́тіж, Сива́ш*;

4) з наголошеним закінченням у формах однини (за винятком називного та знахідного відмінків): *Рубі́ж*.

У формі вокатива досліджувані іменники можуть мати або закінчення **-е**, або **-у**.

В. С. Чепель писав: «Слова на *ч, х, ш* у кличний формі мають ненаголошене закінчення **-у**, рідко **-е**: *гляда́ч – гляда́чу, доповідáч – доповідáчу*» (Чепель, 1971, с. 27). У чинному правописі зафіксовано, що закінчення **-е** мають: «...власні назви з основою на *ж, ч, ш, дж*» (Український правопис, 2019, с. 123), проте серед поданих прикладів відсутні назви власних водних об'єктів.

Науковець І. Г. Матвіяс і в розділі «Іменник» академічного видання «Сучасна українська літературна мова. Морфологія» (1969), і в монографії «Іменник в українській мові» (1974) висловлює таку думку: лексеми з основою на стверділі шиплячі приголосні можуть мати як флексію **-у**, так і флексію **-е**. У словах чоловічого роду II відміни твердої групи кінцеві глоткова та задньоязикові фонем /г/, /к/, /х/ перед вокативним закінченням **-е** змінюються на передньоязикові альвеолярні шиплячі приголосні /ж/, /ч/, /ш/; трапляються випадки хитання у вживанні закінчення **-е** та **-у** в Кл. в. однини лексем розглядової групи. Іншомовні іменники на /г/, /к/, /х/ обирають флексію **-у** з метою уникнення зазначеного чергування як неприродного для них. Частина апелювативів на **-ець** має закінчення **-е** (з альтернативою /ц'–/ч/) частина – **-у** (орфографічно **-ю**) (Матвіяс, 1969, с. 106; Матвіяс, 1974, с. 117–119).

За даними «Граматичного словника української літературної мови. Словозміна» (2011), усі іменники – загальні назви – чоловічого роду II відміни мішаної групи в Кл. в. однини обирають певну флексію залежно від кінцевої приголосної фонем основи: на /ж/ – **-е** (ГСУЛМ, 2011, с. 79–80); на /ч/ (серед них на /шч/ (орфографічно **ш**)) та /ш/ – **-у** (ГСУЛМ, 2011, с. 445–448, 449, 451).

У теоретичній частині, доданий до таблиць словозміни іменника, О. О. Тараненко щодо пояснення вибору закінчення в кличному відмінку однини лексем чоловічого роду II відміни мішаної групи висловлює такі міркування: флексію **-у** варто вживати в низці слів «з основою на шиплячі приголосні **ж** (рідко), **ч** (графічно також **ш**, але рідко), **ш**: *му́жу, пани́чу, синáшу* та ін.»; закінчення **-е** зафіксовано в іменниках «з основою на шиплячі **дж, ж** (переважна більшість ім. з основою на цей приголосний), **ч** (графічно також **ш**), **ш**: *та́ндже, не́бо́же, хру́ще, коміше* та ін.» (Тараненко, 2003, с. 189).

У статті «Морфологічна парадигматика іменників чоловічого роду II відміни мішаної групи в сучасній українській мові» С. Л. Ковтюх стверджує, що «вживання суфіксів **-ич**, **-ович** (**-евич**), **-ач** не тільки в прізвищах, а й в інших іменниках чоловічого роду II відміни мішаної групи апріорі вказує на вибір флексії **-у** в Кл. в. однини. Тільки закінчення **-е** у вокативі однини характерне для назв на **-ж**, **-дж**, **-р**, серед них і для іменників з наголошеним суфіксом **-яр** (орфографічно **-яр**) на позначення істот-осіб» (Ковтюх, 2013, с. 381).

Розглянувши різні думки вчених щодо вживання флексій кличного відмінка однини в іменниках чоловічого роду II відміни мішаної групи, можна зробити певні висновки щодо вибору закінчень вокатива для власних назв водних об'єктів.

В українських власних назвах водних об'єктів на **-ич**, **-ович** (**-евич**), **-ач** засвідчено флексію **-у** в кличному відмінку однини, наприклад: *Адамович, Воронич, Злóbич, Лукóвич, Мандич, Смотрович, Удич, Чіжмич*. Проте автори «Словників України» для гідронімів Злóbич, Удич пропонують закінчення **-е** (СУ 3.2).

На нашу думку, гідроніми із суфіксом **-ач** та омонімічні апелятиви повинні мати тотожні флексії в словоформах кличного відмінка однини, а саме: закінчення **-у**: *Головáч, Горбáч, Деркáч, Лукáч, Мохнáч, Моховáч, Ховмáч*.

Онiми на позначення гідронімів на **-ч** можуть мати закінчення **-е** (переважно нерухомим наголосом на основі): *Нéсвiче, Óвруче, Рiоче, Чiжмиче*. Можливо, це закінчення характерне й для гідронімів з фіналлю **/шч/** (орфографічно **щ**): *Óвсище*.

Отже, у гідронімах на **-ч** переважає у вокативі закінчення **-у**, насамперед це поширюється на власні назви водних об'єктів з фіналлями **-ич**, **-ович** (**-евич**), **-ач**, для назв на **-ич** з наголошеним закінченням флексія **-у** в кличному відмінку однини – єдина, рідковживаною для гідронімів на **-ч** є флексія **-е**; у назвах на **-шч** (орфографічно **щ**) домінує **-е**; онiми на **-ш** також більше тяжіють до флексії **-е**, хоч можлива й **-у**; тільки закінчення **-е** в кличному відмінку однини характерне для назв на **-ж**, **-дж**, **-р**.

У гідронімах цієї групи відбувається нерегулярне чергування голосних та приголосних фонем:

1) **/i/–/o/**: *Киш – Кошá, Прибiч – Прибóча, Терéбiж – Терéбожу*;

2) **/i/–/e/**: *Рубiж – Рубежу́, Трубiж – Трубежа́*;

В ЕПК № 1 (Адамович) у гідронімах на **-ич**, **-ович** (**-евич**) *Мандич, Рингач, Смотрович, Чіжмич* та інших, а також у назвах на **-ш** *Бáриш, Бóвтиш, Нáдош* наголошена основа в однині, у формі кличного відмінка однини закінчення **-у**.

ЕПК № 2 (Алабáш) характеризується наголошеною основою в однині (*Алмáш, Бістраж, Витóрож, Жáбоч, Здвиж, Злóbич, Нéсвiч, Óвруч, Óвсищ, Пляж, Рвач, Смож, Сож, Стрiбуж, Тéребуж, Удич, Черемóш*), у формі кличного відмінка однини – закінчення **-е**.

У гідронімах ЕПК № 3 (Прибiч) наголошена основа в однині (*Терéбiж*), у формі кличного відмінка однини закінчення **-е**, також відбувається чергування голосних **/i/–/o/**.

В українських власних назвах водних об'єктів ЕПК № 4 (Киш) наголошена флексія в однині, крім називного та знахідного відмінків однини, у формі кличного відмінка однини закінчення **-е**, також відбувається чергування голосних **/i/–/o/**.

До ЕПК № 5 (Головáч) належать переважно гідроніми на **-ач** *Горбáч, Деркáч, Лукáч, Ткач, Тлумáч, Ховмáч*, у яких наголошене закінчення в однині (за винятком називного та кличного відмінків), у кличному відмінку флексія **-у**.

ЕПК № 6 (Рубiж) у своєму складі має 2 гідроніми: *Рубiж, Трубiж*, у яких наголошене закінчення в однині, крім називного, знахідного та кличного відмінків однини, у ній відбувається чергування голосних **/i/–/e/** в усіх відмінках, крім називного відмінка однини, для кличного відмінка однини характерне закінчення **-е**.

До ЕПК № 7 (Лiогiж) увiходить 1 назва з наголошеним закінченням в однині, крім називного, знахідного та кличного відмінків, у ній відбувається чергування голосних **/i/–/e/** в усіх відмінках, крім називного відмінка однини, яке супроводжує зміна м'якої фонемі на тверду **–/t'–/t/** у всіх відмінках, крім називного відмінка однини, у кличному відмінку однини флексія **-е**.

ЕПК № 8 (Збруч) у своєму складі має 2 гідроніми *Збруч, Книш*, з наголошеним закінченням у формах однини (за винятком називного, знахідного та кличного відмінків), у кличному відмінку однини флексія **-е**.

ЕПК № 9 (Сивáш) у своєму складі має 1 гідронім з наголошеним закінченням у формах однини (за винятком називного, знахідного та кличного відмінків), у кличному відмінку однини флексія **-у**.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, гідроніми, що змінюються за зразком іменників II відміни мішаної групи, розподілено між 9 ЕПК з урахуванням відхилень від прогнозованих форм, впливу словотворчого суфікса чи фіналі основи, акцентуації, однотипності відмінкових закінчень, зокрема флексії кличного відмінка однини, морфологічних чергувань голосних і приголосних фонем.

Наголошену основу у формах однини мають: ЕПК № 1 (Адамович), ЕПК № 2 (Алабáш),

ЕПК № 3 (Прибіч); наголошене закінчення в однині, за винятком називного та кличного відмінків характерне для **ЕПК № 5 (Голов́ач)**; в **ЕПК № 6 (Рубі́ж)**, **ЕПК № 7 (Ліо́тиж)**, **ЕПК № 8 (Збруч)**, **ЕПК № 9 (Сива́ш)** наголос падає на флексію в усіх відмінках однини, крім називного, знахідного та кличного відмінків.

У словоформах кличного відмінка однини мають закінчення **-у** гідроніми **ЕПК № 1**

(Ада́мович), **ЕПК № 5 (Голов́ач)**, **ЕПК № 9 (Сива́ш)**; флексію **-е**: **ЕПК № 3 (Прибіч)**, **ЕПК № 4 (Кіш)**, **ЕПК № 6 (Рубі́ж)**, **ЕПК № 7 (Ліо́тиж)**, **ЕПК № 8 (Збруч)**.

Чергування голосних фонем: /і/ з /о/ відбувається в **ЕПК № 3 (Прибіч)**, **ЕПК № 4 (Кіш)**; /і/ з /е/ в **ЕПК № 6 (Рубі́ж)**, **ЕПК № 7 (Ліо́тиж)**. Чергування м'яка/тверда приголосна фонема засвідчено в **ЕПК № 7 (Ліо́тиж)**, яке супроводжує альтернацію /і/–/о/.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

ГС – Гідрографічний словник (водойми України). Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, ІРПНІВ : ВТФ «Перун», 2005. С. 1713–1715.

ГСУЛІМ – Граматичний словник української літературної мови. Словозміна : Близько 140 000 слів / відп. ред. Н. Ф. Клименко. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. 760 с.

Кривульченко – Кривульченко А. І. Водні об'єкти Кіровоградської області. Частина І. Словник водних об'єктів. Частина ІІ. Атлас гідрографічної мережі. Класифікатор водотоків. Водосховища : монографія. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2011. 356 с.

СМУ – Словник мікрогідронімів України. Волинь, Житомирщина, Запоріжжя, Київщина, Кіровоградщина, Полтавщина, Черкащина / ред., передмова О. П. Карпенко; уклад. І. М. Железняк, В. В. Лучик, Т. І. Поляруш, О. С. Стрижак, В. П. Шульгач. Київ : Обереги, 2004. 448 с.

СУ – Словники України – інтегрована лексикографічна система, версія 3.2 : словозміна, транскрипція, фразеологія, синонімія, антонімія / В. А. Широков та ін. ; НАН України. Український мовно-інформаційний фонд. : Довіра, 2001–2022. URL: <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/> (дата звернення: 23.05.2023).

ЛІТЕРАТУРА

- Ковтюх С. Л. Морфологічна парадигматика іменників чоловічого роду II відміни мішаної групи в сучасній українській мові. *Наукові записки. Випуск 118. Серія : Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. С. 378–387.
- Ковтюх С. Л., Кашталіян О. М. Словозмінна парадигматика українських прізвищ : монографія. Кіровоград : ПОЛІМЕД-Сервіс, 2012. 258 с.
- Матвіяс І. Г. Іменник. Сучасна українська літературна мова : морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1969. С. 32–139.
- Матвіяс І. Г. Іменник в українській мові. Київ : Рад. школа, 1974. 184 с.
- Тараненко О. О. Словозміна української мови. Nyíregyháza, 2003. 199 с.
- Український правопис / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України; Інститут української мови НАН України. Київ. : Наукова думка, 2019. 288 с.
- Чепель В. С. Кличний відмінок в українській літературній мові. *Українська мова і література в школі*. 1971. № 11. С. 25–28.

REFERENCES

- Kovtjukh, S. L. (2013). Morfolohichna paradyhmatyka imennykiv cholovichoho rodu II vidminy mishanoi hrupy v suchasnii ukrainskii movi [Morphological paradigmatics of masculine nouns of the II declension of the mixed group in the modern Ukrainian language]. *Naukovi zapysky. Vypusk 118. Seriiia : Filolohichni nauky (movoznavstvo)*. Kirovohrad : RVV KDPU im. V. Vynnychenka. p. 378–387.
- Kovtjukh, S. L., Kashtalian, O. M. (2012). Slovozminna paradyhmatyka ukrainskykh prizvyshch : monohrafiia [Inflectional paradigm of Ukrainian surnames]. Kirovohrad : POLIMED-Servis. 258 p.
- Matviias, I. H. (1969). Imennyk. Suchasna ukrainska literaturna mova : morfolohiia [Noun. Modern Ukrainian literary language: morphology] / za zah. red. I. K. Bilodida. Kyiv : Naukova dumka. p. 32–139.
- Matviias, I. H. (1974). Imennyk v ukrainskii movi [Noun in the Ukrainian language]. Kyiv : Rad. shkol. 184 p.
- Taranenko, O. O. (2003). Slovozmina ukrainskoi movy. [Inflectional of Ukrainian language]. Nyíregyháza. 199 p.
- Ukrainskyi pravopys (2019) [Ukrainian spelling]/ Instytut movoznavstva im. O. O. Potebni NAN Ukrainy; Instytut ukrainskoi movy NAN Ukrainy. Kyiv. : Naukova dumka. 288 p.
- Chepel, V. S. (1971). Klychnyi vidminok v ukrainskii literaturnii movi [The vocative case in the Ukrainian literary language]. *Ukrainska mova i literatura v shkoli*. № 11. p. 25–28.

ELEMENTARY PARADIGMATIC CLASSES OF UKRAINIAN MASCULINE HYDRONYMS OF THE 2ND DECLENSION OF THE MIXED GROUP

Kuchmak Kateryna Ihorivna

Postgraduate Student at the Department of Ukrainian Language and Journalism

Central Ukrainian Volodymyr Vynnychenko State University

1, Shevchenko str., Kropyvnytskyi, Ukraine

The article analyzes the inflectional paradigm of Ukrainian masculine hydronyms, which are declined according to the pattern of the second declension of a mixed group and the system of elementary paradigmatic classes of proper names of water bodies of the second declension of the mixed group is singled out. The nouns of the second declension of the mixed group include Ukrainian proper names of female water bodies with zero ending in the initial form and based on a solid hissing consonant, the singular forms of which are determined by the following factors: partial linguistic affiliation to nouns; noun type of declension; grammatical meanings of morphological categories (belonging to the propriative class of hydronyms, respectively – belonging to the category of non-beings, masculine, second declension, mixed group); common inflectional series; incomplete paradigm; the same emphasis on word forms within the paradigm (the same fixed emphasis on the base and on the inflection in singular forms). It is worth noting that proper names of water bodies of the II declension of the masculine gender of the mixed group are characterized by the alternation of vowel phonemes /e/–/i/, /o/–/i/, hard and soft consonant phonemes. The research used a comprehensive methodology that combines various methods and techniques, the main of which are descriptive, comparative and quantitative calculations. The author analyzes 9 elementary paradigmatic classes of masculine hydronyms of second declension of a mixed group in the singular form in the modern Ukrainian literary language taking into account a number of relevant factors: morphological, accentuating. The morphological paradigm of hydronyms for the designation of masculine of second declension of a mixed group requires a detailed study and systematic description, taking into account modern approaches, extra- and intralingual factors.

Keywords: *declination, elementary paradigmatic class, morphological paradigmatic, incomplete numerical paradigm, chart of accent, a mixed group.*